

**ПОНОВЛЕННЯ ПРОПУЩЕНОГО СТРОКУ ДЛЯ ПРЕД'ЯВЛЕННЯ НАКАЗУ
ДО ВИКОНАННЯ: ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ**
RENEWAL OF TERM TO BRING AN ORDER FOR EXECUTION: SOME ISSUES

Фурса С.Я.,
*доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри
нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Сергієнко Н.А.,
*магістрант юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

У статті аналізується поняття процесуального строку, досліджується місце відновлення пропущеного строку для пред'явлення наказу господарського суду до виконання в господарській процесуальній діяльності співвідносно з виконавчим провадженням, пропонується внесення змін до законодавства з метою вдосконалення правового регулювання відновлення пропущеного строку пред'явлення наказу господарського суду до виконання.

Ключові слова: процесуальний строк, відновлення пропущеного строку пред'явлення наказу до виконання.

В статье анализируется понятие процессуального срока, исследуется место возобновления пропущенного срока для предъявления приказа хозяйственного суда к исполнению в хозяйственной процессуальной деятельности соотносительно с исполнительным производством, предлагается внесение изменений в законодательство с целью усовершенствования правового регулирования возобновления пропущенного срока для предъявления приказа хозяйственного суда к исполнению.

Ключевые слова: процессуальный срок, возобновление пропущенного срока для предъявления приказа к исполнению.

The meaning of procedural term, renewal of term to bring an order of commercial court for execution relatively to procedural commercial activity and executive process, legal amendments, that are to be introduced into legislation for improving legal regulation of renewal of term to bring an order of commercial court for execution are analyzed in the article.

Key words: procedural term, renewal of term to bring an order for execution.

Постановка проблеми. Системне тлумачення положень ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року в аспекті розумності строку вирішення справи та практики Європейського суду з прав людини щодо єдності вирішення справи та виконання судового рішення в ній дає можливість зробити висновок про необхідність корелювання процесуальних строків розгляду справи та виконання рішення, ухваленого за результатами її вирішення, в тому числі в аспекті розумного строку здійснення вищезазначеного. Відтак наукового дослідження потребує поняття процесуального строку в цілому та його диференціація за стадіями розгляду та вирішення справи, а також виконання ухваленого в справі рішення.

Стан наукового дослідження проблематики. Питання наукового дослідження процесуальних строків були присвячені роботи низки юристів-науковців. Так, О.В. Андрійчук розглядала проблематику процесуального строку в цивільному процесі, акцентуючи увагу на процесуальних строках судового провадження. В. Буга звертав увагу на історичні аспекти становлення процесуальних строків. Питання розумності як критерію процесуального строку розглядалось у наукових роботах О.Б. Прокопенка, О. Бартовщука.

Разом з тим проблематика процесуальних строків у господарській процесуальній діяльності співвідносно з виконавчим провадженням і, зокрема, проблематика відновлення пропущеного процесуального строку для пред'явлення наказу господарського суду (надалі – наказу) до виконання не була предметом самостійного наукового дослідження.

У зв'язку з наведеним метою даної наукової статті автор визначає дослідження відновлення пропущеного процесуального строку для пред'явлення наказу до виконання в контексті господарської процесуальної діяльності співвідносно з виконавчим провадженням.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи процесуальні строки в цивільному процесі, О.В. Андрійчук зазначає, що під цивільним процесуальним строком слід розуміти встановлений у нормах цивільного процесуального закону та / або судом і обчислюваний роками, місяцями або днями проміжок часу, який визначається точними календарними датами чи вказівкою на подію, що повинна неминуче настати, і з яким або до якого ЦПК пов'язує можливість або необхідність вчинення судом і учасниками цивільного процесу процесуальних дій, а його закінчення (пропущення) може мати негативні наслідки для осіб, які беруть участь у справі [1, с. 4]. В цілому дефініція, запропонована вказаним вченим, заслуговує на схвалення і може бути застосованою до визначення процесуального строку в господарській процесуальній діяльності та виконавчому провадженні, але з відповідним корегуванням на законодавче регулювання суб'єктів вчинення можливих та/або необхідних дій.

Вже в перших писаних законах Стародавнього Риму питанню строків приділялась особлива увага, бо саме зі строками пов'язувався початок судочинства та його закінчення [2, с. 118]. Але з огляду на єдність розумного строку вирішення справи та виконання ухваленого в ній рішення доцільним видається розгляд процесуальних строків як проміжку часу, необхідного для здійснення відновлення порушеного, визнання невизнаного підтвердження оспорюваного права, свободи, інтересу відповідним юрисдикційним органом. Такий підхід видається застосовним для всіх видів процесуальної діяльності,

пов'язаної із захистом прав, свобод, інтересів відповідних суб'єктів, і господарської процесуальної діяльності, виконавчого провадження зокрема.

Важливе значення в аспекті наведеного набуває початок та закінчення перебігу процесуального строку. Так, якщо закінчення перебігу процесуального строку пов'язується, зокрема, в справах про цивільні права і обов'язки Європейським судом з прав людини з ухваленням остаточного рішення суду (*очевидно, це стосується судових рішень, щодо яких не передбачається їх примусове виконання – курсив авторський*) або з повним виконанням судового рішення (*очевидно це стосується судових рішень, що підлягають примусовому виконанню – курсив авторський*) [3, с. 185], то початок перебігу такого строку видається менш однозначним. Так,

О.Б. Прокопенко зазначає, що перебіг строку в справах про цивільні права й обов'язки відраховується з моменту відкриття провадження, в окремих випадках – з виникнення права на подання позову до суду [3, с. 184]. При цьому автором не деталізується, в яких випадках початок спливу процесуального строку пов'язується з виникненням права на подання позову. Слідування вказаному висновку зумовить аналогію початку процесуального строку у виконавчому провадженні з відкриттям виконавчого провадження чи з виникненням права на примусове виконання рішення. У зв'язку з наведеним залишаються невизначеними підстави диференціації початку спливу процесуального строку в аспекті вирішення справи та виконання ухваленого за результатами її розгляду судового рішення.

В юридичній науці відсутнє єдине розуміння початку виконавчих процесуальних відносин. Так, Д.Х. Валеев розглядає строки пред'явлення виконавчих документів до виконання як часову межу реалізації прав громадян і організацій у виконавчому провадженні [4, с. 174]. Відтак, строк пред'явлення наказу до виконання має визначатись як процесуальний строк у межах виконавчого провадження.

Проте вченими-юристами висловлюється й інша позиція. Виконавчі правовідносини можна визначити як врегульовані законом суспільні відносини, що виникають між органами і посадовими особами державної виконавчої служби та іншими суб'єктами виконавчого провадження з приводу примусової реалізації виконавчих документів [5, с. 119]. Відтак, оскільки державний виконавець визначається обов'язковим суб'єктом виконавчих правовідносин, строк пред'явлення наказу до виконання не може вважатись процесуальним строком у межах виконавчих процесуальних відносин, оскільки на час перебігу такого строку зазначені правовідносини ще не виникли.

Слід зауважити, що якщо закінчення процесуальних строків здійснення господарської процесуальної діяльності пов'язати виключно з ухваленням судового рішення, а початок виконавчого провадження – з відкриттям виконавчого провадження, строк пред'явлення наказу до виконання опиниться поза площинами обох процесуальних діяльностей, що суперечить комплексності та системності процесуальної діяльності як такої. Відтак, таким, що заслуговує на увагу, видається розгляд процесуального строку пред'явлення наказу до виконання в межах господарських процесуальних строків, оскільки:

1) Мета господарської процесуальної діяльності досягається з повним виконанням судового рішення.

2) Забезпечення досягнення загальної мети господарської процесуальної діяльності і виконавчого про-

вадження з боку органів, на які законодавством покладено обов'язок виконання судових рішень, здійснюється лише після звернення відповідного суб'єкта до вказаних органів для виконання судового рішення.

Відтак, процесуальний строк пред'явлення виконавчого документа до виконання припинить відлікуватися у зв'язку з його перериванням. Отже, процесуальний строк пред'явлення наказу до виконання темпорально передує виконавчому провадженню, але вчинення / невчинення відповідних процесуальних дій під час його відліку є підставою виникнення правовідносин у виконавчому провадженні (наприклад, якщо стягувач пред'явив наказ до виконання впродовж строку, передбаченого п. п. 2 ч. 1 ст. 22 ЗУ «Про виконавче провадження»). З огляду на зазначене обґрунтованим видається поновлення строку на пред'явлення наказу до виконання саме господарським судом.

Питання поновлення строку на пред'явлення наказу до виконання регулюється ст. 24 ЗУ «Про виконавче провадження», ст. 119 Господарського процесуального кодексу України (надалі – ГПК України). Заслуговує на увагу застосування різних термінів для позначення змістовно ідентичних понять у зазначених законодавчих приписах. Так, у назві ст. 119 ГПК України застосовано поняття «поновлення» щодо пропущеного строку, натомість у змісті самої статті йдеться про «відновлення пропущеного процесуального строку». Очевидно, що поняття «відновлення пропущеного процесуального строку» та «поновлення пропущеного процесуального строку» вживаються в ГПК України як взаємозамінні, хоча ч. 3 ст. 53 ГПК України передбачає повноваження господарського суду саме відновлювати пропущені процесуальні строки. Відтак, у назві ст. 119 ГПК України термін «поновлення» слід замінити на «відновлення».

Ст. 24 ЗУ «Про виконавче провадження» оперує поняттям «поновлення» щодо пропущеного строку для пред'явлення виконавчого документа до виконання. Очевидно, терміни «відновлення» та «поновлення», вжиті в зазначених законодавчих актах, щодо строку пред'явлення наказу до виконання слід тлумачити функціонально, тобто за метою вчинення таких дій – надання можливості пред'явлення виконавчого документа для виконання, як синонімічні та взаємозамінні.

Ст. 119 ГПК України не вказує суб'єкта звернення до суду із заявою про відновлення пропущеного строку. Але ч. 2 ст. 24 ЗУ «Про виконавче провадження» уповноважує на вчинення таких дій лише стягувача. Але такий припис критикується низкою науковців. Зокрема, пропущення строку звернення до виконання може зумовлюватись смертю заявника, розшуком його правонаступників, встановленням їх прав на спадкування. Відтак, не лише стягувач, а і його правонаступники можуть звернутись до суду із заявою про поновлення пропущеного строку, коли смерть стягувача настане до відкриття виконавчого провадження і право вимоги може успадковуватись [5, с. 311]. Оскільки за наказом стягувачем може бути і фізична особа-підприємець, із зазначеною позицією слід погодитись. Крім того, прокурор має право звернутися із заявою про відновлення пропущеного процесуального строку для пред'явлення наказу до виконання, якщо він брав участь у справі в інтересах держави [6, с. 998].

Відтак, саме стягувача чи його правонаступників, прокурора слід вважати суб'єктами звернення до суду із заявою про відновлення пропущеного строку пред'явлення наказу до виконання.

Ст. 119 ГПК України не передбачає строку розгляду заяви про відновлення строку для пред'явлення наказу до виконання. Натомість ч. 2 ст. 24 ЗУ «Про виконавче провадження» передбачає розгляд такої за-

яви в десятиденний строк. Очевидно, що доцільність такого положення в ЗУ «Про виконавче провадження» сумнівна, оскільки воно регламентує діяльність судів, а не державних виконавців, і має міститись у відповідних актах законодавства, якими регулюється діяльність саме судів [5, с. 310].

Підставами відновлення пропущеного строку для пред'явлення наказу до виконання є наявність поважних причин пропуску такого строку. При цьому визначення поважності причини пропуску вказаного строку покладається на дискрецію суду.

Іноді судами відновлюється строк, який не був пропущений, а був перерваний, зокрема, пред'явленням наказу до виконання чи не був пропущений взагалі. (Наприклад, див.: Ухвала Господарського суду Дніпропетровської області від 09.10.2009 р. у справі № 34/382. Архів Господарського суду Дніпропетровської області; Ухвала Господарського суду Дніпропетровської області від 06.09.2012 р. у справі № 3/5005/5548/2011. Архів Господарського суду Дніпропетровської області). Така практика видається помилковою, оскільки суперечить природі відновлення строку: тільки пропущений строк підлягає відновленню.

Ч. 2 ст. 119 ГПК України передбачає, що суд розглядає заяву про відновлення пропущеного строку для пред'явлення наказу до виконання в судовому засіданні з викликом стягувача та боржника, проте їх неявка не перешкоджає розгляду заяви. Тобто за відсутності стягувача та/або боржника у суду відсутні підстави відкладати розгляд справи на підставі п. п. 1 ч. 1 ст. 77 ГПК України. За результатами розгляду відповідної заяви суд виносить ухвалу, яка має відповідати вимогам ст. 86 ГПК України. На відміну від суб'єктного складу заявників, що можуть подати до суду заяву про відновлення пропущеного строку для пред'явлення наказу до виконання, положення ст. 119 ГПК України не містять обмежень щодо суб'єктів оскарження такої ухвали. Відтак, дана ухвала відповідно до ст.ст. 91, 106 ГПК України може бути оскаржена в загальному порядку оскарження ухвал окремо від рішення суду.

Застосування у п. п. 17 ч. 1 ст. 106 ГПК України прийменника «про» відносно оскарження ухвал, винесених за результатами розгляду заяв про відновлення пропущеного строку для пред'явлення наказу до виконання, передбачає, що лише ухвали, якими відновлено пропущений строк для пред'явлення наказу до виконання, підлягають оскарженню. Більш точним та таким, що відповідає меті правосуддя, видається застосування в п. п. 17 ч. 1 ст. 106 ГПК України формулювання «щодо» внесення виправлень до наказу, оскільки таким чином оскарженню підлягатимуть як ухвали, якими відновлено пропущений строк, так і ухвали, якими відмовлено у відновленні такого строку. У зв'язку з наведеним видається доцільним внесення відповідних змін до п. п. 18 ч. 1 ст. 106 ГПК України.

Висновки. З огляду на вищезазначене можна дійти таких висновків.

Під процесуальним строком можна розуміти проміжок часу, що необхідний для здійснення відновлення порушеного, визнання невизнаного підтвердження оспорюваного права, свободи, інтересу відповідним юрисдикційним органом.

Процесуальний строк пред'явлення наказу до виконання темпорально передує виконавчому провадженню, але вчинення / невчинення відповідних процесуальних дій під час його відліку є підставою виникнення правовідносин у виконавчому провадженні.

В назві ст. 119 ГПК України термін «поновлення» слід замінити на «відновлення».

У п. п. 17 ч. 1 ст. 106 ГПК України слово «про» слід замінити на «щодо».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андрійчук О.В. Процесуальні строки у цивільному процесі України : Автореф. дис. ... канд. юридичних наук. Спец. 12.00.03 - цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право / Андрійчук О.В.; КНУТШ. – Київ, 2009. – 19 с.
2. Буга В. Передумови виникнення й історичний розвиток процесуальних строків // Підприємництво, господарство і право : науково-практичний, господарсько-правовий журнал / Наук.-дослід. ін-т приватного права і підприємництва НАПрН України ; ТОВ «Гарантія». – Київ, 2012. – № 2 (194). – С. 118-121.
3. Прокопенко О. Б. Деякі питання забезпечення розумного строку розгляду справ судами загальної юрисдикції // Проблеми законності : академічний збірник наукових праць / Мін.освіти і науки Укр. ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2010. – Вип. 107. – С. 183-196.
4. Валеев Д. Х. Система процессуальных гарантий прав граждан и организаций в исполнительном производстве. – М.: Статут, 2009. – 351 с.
5. Фурса С. Я. Закони України «Про державну виконавчу службу», «Про виконавче провадження», «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» : науково-практичний коментар / С.Я. Фурса, Є.І. Фурса, С.В. Щербак ; за заг. ред. С.Я.Фурси ; Центр правових досліджень. – Київ : Фурса С.Я. : КНТ, 2008. – 1172 с. – (Серія «Процесуальні науки»).
6. Беляневич В. Е. Господарський процесуальний кодекс України: (третє видання, зі змінами і допов. станом на 1 лип. 2011 року): наук.-практ. комент / В.Е. Беляневич. – К.: Юстініан, 2011. – 1160 с.